

"Jos me ei tehdä, niin kuka tekee?" Asukasaktivismi prefiguratiivisena representaationa

TIINA RÄTTILÄ JA JARMO RINNE

ABSTRACT

"If we don't do it, who will?" Resident activism as prefigurative representation.

In this article we address the phenomenon of on-the-increase resident activism(s) in Finland as an upcoming form of local political agency. We will analyze, based on interviews made among thirteen resident movements around Finland, activists' conceptions of representation and experiences of influencing political decision-making in their municipality. We approach the subject in terms of the theory of political representation. We argue that the paradigmatic view of representative politics in terms of electoral democracy is today insufficient to understand the developments in society of the politics of representation. We will introduce a new view of representation centering on the notion of prefiguration. From this theoretical perspective representation appears as a dynamic doing and performing, in distinction to the normative underpinnings of the paradigmatic theory. One of the central findings in the article is that resident activists feel increasingly distrust towards the local government and politicians and prefer generating their own alternative relations of agency and representation in order to increase autonomy over their own affairs in the community. Through performing various self-organizing, do-it-yourself projects residents affirm their own expertise and agency, prefiguring for their community what to them represents a better way of life – more autonomous, social, nature respecting, and aesthetic as to its local milieu.

Johdanto

Kuntalaiset ja asukkaat eri puolilla Suomea ovat viime vuosina näkyvästi aktivoituneet monenlaisissa lähiympäristöään koskevissa ongelmissa ja hankkeissa. Esimerkiksi Järvenpäässä asukkaat ryhtyivät sissipuutarhureiksi kohentaakseen kaupungin epäviihtyisiä nurkkia, ja Vantaan Myyrmäessä paikallinen asukasliike otti harteilleen koko vanhan juna-aseman uudistamisen sisä- ja ulkotiloineen ja perusti hankkeen toteuttamiseksi Pohjoismaiden suurimman tilataideprojektin. Länsirannikon kunnissa asukkaat ovat aktivoituneet taistelemaan sananmukaisesti tuulimyllyjä vastaan, ja Lapissa asukkaiden kaivosfoorumi on peräänkuuluttanut kriittistä keskustelua uusista kaivoshankkeista. Kaikkialla asukkaat ovat nousseet puolustamaan palvelujen kuten koulujen ja terveysasemien säilyttämistä ja ideoineet tilalle omia palvelukonseptejaan, jos muu ei ole auttanut. Suurissa kaupungeissa kukoistaa erilaisten

kaupunkien kehittämiseen osallistuvien kaupunkiaktivismien kirjo.¹ Syksyllä 2015 Euroopan pakolaiskriisi ja suureksi kansainvaellukseksi kuvattu maahanmuuttoaalto synnyttivät jälleen uutta paikallista aktivismia, osin kuntiin perustettuja vastaanottokeskuksia vastustamaan mutta suurelta osin auttamaan turvapaikanhakijoita. Tätä kirjoitettaessa suomalainen yhteiskunta, kunnat ja kuntien asukkaat ovat maahanmuuton seurauksena suurten poliittisten ja käytännöllisten haasteiden edessä.

Artikkelissa kutsumme tämänkaltaista toimintaa paikalliseksi asukasaktivismiksi ja sen toimijoita asukasliikkeiksi ja -aktiiveiksi.² Artikkelin pohjautuu laajempaan tutkimukseen, jossa kuvailemme ja analysoimme asukasaktiivien poliittista vaikuttamista ja paikallisen asukasaktivismin monimuotoisuutta.³ Paikallisia asukasliikkeitä ja niiden merkitystä kuntademokratialle on suomalaisessa politiikan tutkimuksessa selvitetty toistaiseksi hyvin vähän. Kansalaisosallistumisen tutkimuksessa on kylläkin tarkas-

teltu laajasti edustuksellisen demokratian ja poliittisen osallistumisen ongelmia (esim. Bengtsson ja Christensen 2012; Borg 2004, 2005; Borg ja Paloheimo 2009; Paloheimo 2014; Uusi ja vanha demokratia 2013) ja uusia osallistumismenetelmiä (esim. Niinikoski ja Setälä 2012; Setälä 2014), mutta kuntalaisten ja erityisesti uusien asukasliikkeiden itseorganisoituvan tee-se-itse -vaikuttamistoiminnan suhdetta edustukselliseen demokratiaan ei ole selvitetty empiirisesti (ks. Tamminen 2007; vrt. Pihlaja ja Sandberg 2012). Niin poliitikoilla ja medialla kuin osallistumisen tutkijoillakin on ajoittain ollut tapana epäillä kansalaisliikkeiden ja -aktiivien edustavuutta ja joskus jopa kyseenalaistaa niiden legitimitettiin (Saward 2010, 83–84; ks. myös Harju 2015, 33). Näin on toistaiseksi jäänyt vaille vastausta demokratian kannalta keskeinen kysymys, *keitä ja mitä kansalaisaktivistit itse kokevat edustavansa, ja miten he oikeuttavat (jos oikeuttavat) toimintansa suhteessa perinteiseen edustukselliseen demokratiaan.*

Artikkelissa pureudumme tähän kysymykseen analysoimalla suomalaisten asukasaktiivien käsityksiä vaikuttamisesta ja toimintansa edustavuudesta.⁴ Lähestymme aihetta poliittisen edustamisen teorian valossa, nojaten erityisesti uudempiin ideoihin edustamisesta tekemisestä ja dynaamisena prosessina. Tulkitsemme ruohonjuuritason aktivismeja⁵ prefiguratiivisena ja performatiivisena edustamisena, jossa aktiivit julkisesti 'tekevät' ja näyttävät sen, mitä he 'esittävät' edustavansa.⁶ Tässä mielessä aktiivien kannanotot ja projektit vaikkapa oman ympäristönsä kehittämiseksi ovat esityksellisiä väitteitä ja tekoja, jotka sisältävät vaateen tulla noteeratuiksi ja hyväksytyiksi (toinen asia on, milloin tämä onnistuu, milloin ei; Saward 2010).⁷ Prefiguratiivisessa mielessä poliittinen edustaminen merkitsee jonkin tavoitteen ja toivotun asiantilan konkreettista 'eteen tuomista' ja siten edus/tamista, manifestoimalla julkisesti sitä määrittäviä väitteitä ja vaateita toimijan omista lähtökohdista (ks. Runnalls 2014). Artikkelista käy ilmi, kuinka asukasaktiivit pyrkivät toiminnallaan ja projekteillaan esittämään asukkaiden omaa kokemustietoa ja kykyä ratkaista ympäristöään ja yhteisöään koskevia ongelmia.

Tutkimuksen keskeisiä havaintoja on, että ruohonjuuritasolla geneerisesti syntyvien poliittisen edustamisen asetelmien ja luottamussuhteiden merkitys on kasvamassa ja vastaavasti aiempien kansalaisten ja poliittisten päättäjien välisten asetelmien ja luottamussuhteiden merkitys kaventumassa. Tämä

ei kuitenkaan tarkoita, että asukasaktiivit olisivat valmiita korvaamaan vallitsevan järjestelmän jollakin toisella, kuten esimerkiksi suoralla demokratialla. Kuten kansalaiset yleensä, asukasaktiivit arvostavat edustuksellista demokratiaa mutta näkevät sen toimivuudessa paljon ongelmia. Aktiivien toiminnan suhdetta nykyiseen kunnalliseen päätöksentekoon voidaan kuvata siten, että molemmat kulkevat yhä selvemmin omilla demokratiaaiteillaan (Rättilä ja Rinne 2016). Alueilla toimiva asukasaktivismi ja kunta ovat erillisiä toiminnan kenttiä, eivät toistensa korvaajia.

Artikkelin alussa tutkimusta taustoitetaan käymällä lyhyesti läpi aiempaa tutkimuskirjallisuutta ja sen puutteita. Seuraavassa luvussa keskustellaan kansalaisaktivismien perinteiselle demokratialle ja edustustutkimukselle heittävästä haasteesta ja esitellään aineiston tulkinnessa hyödynnetyn refiguratiivisen representaation teorian keskeisiä ideoita. Artikkelin empiirinen aineisto koostuu eri puolilla Suomea tehdyistä asukasaktiivien teemahaastatteluista. Aineistoa ja analyysimetodia käydään tarkemmin läpi tässä yhteydessä. Seuraavassa osiossa esitetään analyysin keskeiset havainnot ja peilataan niitä kehittämämme teorian ideoita vasten. Tämän jälkeen artikkelin päähuomiot kootaan yhteen. Artikkelin viimekätisenä tavoitteena on tuottaa uutta empiiristä tietoa paikallisen kansalaisvaikuttamisen ominaispiirteistä ja asukasaktiiveista toimijoina sekä teoretisoida uudelleen demokratian, kansalaisaktivismin ja edustamisen välisiä suhteita (ks. Saward 2010).

Tutkimuksen tausta

Viime vuosien julkista keskustelua ja demokratia-tutkimusta on leimannut huoli poliittisen osallistumisen laskusta ja perinteisen edustuksellisen demokratian ongelmista (Borg 2012; Borg ja Paloheimo 2009; Kestilä-Kekkonen 2013; Utta ja vanhaa demokratiaa 2013). Samaan aikaan tutkijoiden ja julkisen hallinnon kiinnostus demokraattisia innovaatioita kohtaan on kasvanut. Kansalaisten suosiota ja osallistumisintoa on viritelty etenkin deliberatiivisilla kokeiluilla, joihin on ladattu paljon odotuksia demokratian pelastamiseksi (kokeiluihin liittyvistä keskusteluista ks. esim. Dryzek ja Niemeyer 2008; Fishkin ja Laslett 2003; Grönlund ym. 2010; Saward 2000; Setälä 2003, 2011, 2014; Smith 2009; Strandberg ja Grönlund 2012).

Edustuksellisen demokratian ongelmia ei kuitenkaan voida enää korjata lisäämällä kansalaisten näennäisiä osallistumismahdollisuuksia. Useat tutkijat ovat esittäneet viime aikoina vakavaa kritiikkiä edustuksellisen demokratian jatkuvasta kyvyttömyydestä antaa päätöksenteossa ääni erilaisille marginalisoiduille ryhmille ja niiden ongelmille (esim. Celis ym. 2008; Dobson 1996; Eckersley 2000; Goodin 2004; Mansbridge 2003; Young 2000, 2001). Edustukselliset instituutiot eivät myöskään kykene selviytymään omin voimin monimutkaisista yllirajaisista ongelmista kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksesta, terrorismista, globaalin talouden epävakaisuuksista ja turvapaikanhakijoiden tulvasta (Bauman 2001a; Beck 1992; Dobson ja Eckersley 2006; Dryzek 2000; Eckersley 2000; Rehfeld 2006). On vaikeaa nähdä, miten näistä valtavista haasteista voidaan selvitä ilman kansalaisten ja paikallisten asukkaiden mukaantuloa ongelmanratkaisutalkoisiin (Horelli ym. 2015).

Tässä kontekstissa on käynyt välttämättömäksi pohtia viime vuosien vaikeisiin haasteisiin reaktiona syntyneiden kansalaisaktivismien ja -liikkeiden merkitystä ja legitimeettä. (della Porta 2010, 2013; Diani 2015; McDonald 2006; Mosca 2014; Squires 2008). Demokratian ja kansalaisliikkeiden tutkijat ovat aiemmin keskustelleet esimerkiksi siitä, voidaanko uudet liikkeet ja niiden osallistumisinnovaatiot nähdä perinteisten instituutioiden korjaajina vai korvaajina (esim. Fishkin ja Laslett 2003; Gaber, S. ja Mojškerc; Kestilä-Kekkonen 2013; Saward 2000; Setälä 2003, 2014; Smith 2009). Keskustelu demokratian ja sen valuvikojen ympärillä on kuitenkin ollut puutteellista siinä mielessä, että se ei ole perustunut systemaattiseen empiiriseen tutkimustietoon siitä, miten tämän päivän aktivismit ja aktiivit itse asiassa suhtautuvat poliittisen edustamisen ideaan ja instituutioihin. Tämän kysymyksen merkitys käy yhä tärkeämmäksi sitä mukaa kun perinteinen osallistuminen ja luottamus politiikkaan laskevat. On perusteltua pohtia, miten kansalaisliikkeitä ja -aktiiveja pitäisi tulkita edustamisen teorian näkökulmasta, ja voidaanko niitä jopa pitää uudenlaisina poliittisina edustajina (ks. Pitkin 2004; Saward 2008, 2010; Urbinati 2006; vrt. Street 2004). Nykyisellään edustuksellisten instituutioiden ja aktivismien välissä on aukko, joka vaikeuttaa vaihtoehtojen hahmottamista nykyjärjestelmälle. Tätä aukkoa ei auta kuroma umpeen, että demokratiatutkimus, yhteiskunnallisten liikkeiden ja kansalaisaktivismien tutkimus sekä

edustamisen teoria eivät keskustelee riittävästi keskenään. Tätä puutetta artikkelimme pyrkii osaltaan paikkaamaan.

Edustaminen prefiguratiivisena representaationa

Kysymys poliittisesta edustamisesta ja edustajuudesta on politiikan tutkimuksen ikuisuuskyymyksiä, johon on eri aikoina ladattu erilaisia merkityksiä. Puolue- ja edustuslaitos kehitettiin aikanaan käytännöllisenä ratkaisuna ongelmaan, miten valtionvalta legitimoidaan nouseville ja vaikutusvaltaa vaativille yhteiskuntaluokille ja ammattiryhmille (esim. Ankersmit 2002; Pitkin 1972). Edustukselliselle järjestelmälle ominainen tapa hyväksyä sisäänsä aina uusia edustusta vaativia ryhmiä oli pitkään tehokas keino hallita yhteiskunnallisia ristiriitoja.

Viimeaikaisten kriittisten arvioiden mukaan tämä logiikka on kuitenkin joutunut suuriin ongelmiin. Yhteiskuntateoreetikot ovat jo vuosikymmeniä kiinnittäneet huomiota sellaisiin kehityskulkuihin kuten yhteiskunnan sosiaalisen rakenteen hajoamiseen, tuotannon ja työn muutoksiin, kommunikaatioteknologian kehitykseen, valtioiden rajojen ja vallan liudentumiseen, identiteettien pirstaloitumiseen sekä elämäntyylien yksilöitymiseen (esim. Bauman 2001a, 2001b; Beck 1997; Castells 2012; Rinne 2011). Muutosten myötä yhteiskuntaluokkien kaltaiset perinteiset kollektiiviteetit ovat vähitellen murentuneet, mikä on muuttanut ja muuttamassa myös poliittisen toimijuuden tapoja ja paikkoja. Esimerkiksi Simon Tormey (2015) tulkitsee, että kansalaiset eivät enää tue edustuksellista järjestelmää yhtä hyväuskoisesti kuin ennen. He suhtautuvat politiikkaan ja poliittikoihin yhä epäluuloisemmin eivätkä enää suostu tulemaan vanhojen poliittisten eliittien edustamaksi ja puolesta puhumiksi. Tormey väittää yhteiskunnan muutosten olevan niin syvällisiä ja peruuttamattomia, että poliittinen edustaminen sen paradigmaattisessa merkityksessä, luokkien ja muiden kollektiivien intressien puolustamisena, on käynyt suorastaan mahdottomaksi:

"We are moving, remorselessly, away from representation and representative politics towards styles and modes of politics that engage us immediately, now. (--) We are no longer believers in the metanarrative or representation: that our interests are best served if some represent and everyone else is repre-

sented. We are becoming *unrepresentable*.” (Tormey mt., 81; ks. myös Palonen 2014, 328).

Tormeyn väite edustamisen mahdottomuudesta on poleemisuuudessaan mielenkiintoinen mutta nähdäksemme turha. Yhteiskunnan rakenne- muutoksista ja kansalaisten poliittisen toiminnan muutoksista huolimatta poliittisen edustamisen ilmiö ja edustamisen tarve eivät ole katoamassa mihinkään. Mutta monien muiden edustusteoreetikoiden tavoin pidämme tarpeellisena laajentaa edustuksellisuuden ja edustussuhteiden tarkastelua perinteisestä vaalidemokratiasta ja päämies-agentti-suhteesta yhteiskuntaan yleisemminkin (ks. esim. Meriluoto ja Luoto tässä numerossa). Jotta ymmärtäisimme, mitä poliittiselle edustamiselle on tapahtumassa, on tärkeää kysyä, missä ja miten edustamista tänä päivänä tehdään, ja miten erilaisia edustamiskäsityksiä käytetään poliittisissa kamppailuissa (vrt. Hanna Pitkinin, 1967, argumentti poliittisesta ’acting for’ -edustamisesta; ks. myös Mattila ja Meriluoto tässä numerossa).

Kansalais- ja asukasaktiivimit ovat edustamisen näkökulmasta tärkeä ja mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska poliittisen toimijuuden muutokset näkyvät eritoten niiden näkyvänä esiinnousuna. Aktivismien tähtäimessä ovat valtiollisen politiikan lisäksi missä tahansa sijaitsevat ja toimivat vallan lokaatiot, joissa yksilöiden ja yhteiskuntien elinehtoja ja käytänteitä määritetään. Poliitiikka on arkipäiväistymässä, ja kansalaiset ovat ryhtyneet itse oman elämänsä asiantuntijoiksi professionaalisten politiikan tekijöiden rinnalle tai jopa ohi (ks. della Porta 2009). Myös paikallinen asukasaktivismi ja sen rakentama poliittinen toimijuus kertovat samaa tarinaa yhteiskunnan muutoksista kansalaisten ja perinteisen politiikan välisen kuilun kasvamisesta. Tätä tutkimusta varten tehdyistä haastatteluista käy ilmi, että vaikka kunta on periaatteessa kuntalaista lähellä, asukasaktiivit kokevat sen etäiseksi ja vaikuttamisen kuntapäätäjiin hyvin vaikeaksi. Kuntalaisille avattuihin uusiin osallistumismahdollisuuksiin ei juuri luoteta, koska kokemus on osoittanut ne lähinnä muodon (kuntalain kirjaimen) vuoksi tarjotuksi puuhasteluksi. Virallisten osallistumisen areenoiden ja kanavien sijaan asukasaktiivit tarttuvat toimeen itse. Aktiiveja motivoi halu vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä tuunaamalla sitä viihtyisämmäksi, yhteisöllisemmäksi, turvallisemmaksi ja kaiken kaikkiaan merkityksellisemmäksi hyvän elämän raamittajaksi (Rinne 2011).

Aktivismien tyypillinen lähtökohta on pyrkimys luoda itse tekemällä poliittista toimintatilaa ja toimijuutta jonnekin, missä sitä ei vielä ole ollut (ks. Rättilä 2012b). Aktivismin poliittinen vaikuttavuus kuitenkin vaatii, että toimijat onnistuvat konstruimaan jonkinasteisen ja -muotoisen poliittisen kollektiivin toimintansa kehikoksi, esimerkiksi yhteistyöverkoston, kampanjan, projektin tai pop up -tapahtuman (kollektiivisuudesta ja sen ongelmista yhteiskunnallisten liikkeiden kontekstissa ks. esim. Fominaya 2010; Juris 2012; McDonald 2006; Michelletti 2003). Kollektiivisuus puolestaan edellyttää onnistuneiden, muita toimijoita mukaan houkuttavien representaatioiden esittämistä eli ongelmanratkaisun visioimista ja julkista näkyväksi tekemistä (Rättilä 2014). Näin kansalais- ja asukasaktiivit ovat mukana luomassa edustamisen politiikkaa, vaikka he välttävätkin osallistumasta perinteiseen poliittiseen edustamiseen. Tutkimalla empirisesti asukasaktiivien tapoja rakentaa, usein tilapäisiä, kollektiivisuuksia ja edustussuhteita, päästään käsiksi siihen, millaisia uusia muotoja poliittinen edustaminen nykyisin saa, ja miten ne suhteutuvat demokratian ideaaleihin ja instituutioihin.

Tulkitsemme asukasaktiivien tapaa tehdä edustamista prefiguratiivisena representaationa. Käytämme representaation käsitettä saadaksemme ajatuksellista etäisyyttä edustamiseen liitettyihin paradigmaattisiin ja liian kapeisiin merkityksiin. Representaation käsite on hyödyllinen, koska se kantaa mukanaan esittämiseen, näkyväksi tekemiseen ja esteettisyyteen liittyviä konnotaatioita (Ankersmit 2002; Hall 1997; Pitkin 1972, appendix; Saward 2010; Luoto tässä numerossa). Prefiguraatio viittaa puolestaan vaihtoehtoisten (ei-hierarkkisten, yhteistyöhön perustuvien, hajautettujen, solidaaristen, jopa leikittelevien) sosiaalisten ja poliittisten suhteiden konstruointiin nykyhetkessä. Käsitteen esitteli seitsemänkymmentäluvulla Carl Boggs USA:n uutta vasemmistoa koskevassa tutkimuksessaan. Boggs (1977, 100) ymmärtää prefiguraation ”as the embodiment, within the ongoing political practice of a movement, of those forms of social relations, decision-making, culture and human experience that are the ultimate goal” (ks. myös McGowan 2010, 23–24; Rättilä 2012a; Yates 2015). Kansalaisaktiivimit tyypillisesti toimivat juuri näin, ne pre/figuroivat tulevaisuuden parempaa yhteiskuntaa performoimalla sen elementtejä tässä ja nyt, kuten esimerkiksi Occupy Wall Street -liike teki vallatessaan julkisia puistoja ja aukioita ja kehittä

täessään vallatuille paikoille suorademokraattisen tavan elää ja tehdä liikettä koskevia päätöksiä (Rättilä 2014). Prefiguratiivinen edustaminen eroaa perinteisestä, vaaleilla valitun edustajan puhe- ja neuvotteluvallan käyttöön perustuvasta edustamisesta siinä, että se saa oikeutuksensa toiminnallisesti – siinä määrin kuin liikkeen kannattajat hyväksyvät sen toiminnan ja mahdollisesti liittyvät siihen mukaan – kun taas perinteiset edustajat saavat valtakirjan edustamiseen jo etukäteen. Prefiguratiivisina edustajina kansalaisaktiivit joutuvat ansaitsemaan kannuksensa jatkuvasti ja dynaamisesti aina uudelleen; perinteisessä mallissa edustajien toimintaa arvioidaan yleensä vaalien yhteydessä.

Prefiguratiivinen representaatio kiinnittää hyödyllisellä tavalla huomion myös edustamisen konstruktiivisuuteen ja performatiivisuuteen. Konstruktiivisuus tarkoittaa, että ei ole olemassa valmista kohdetta valmiine ominaispiirteineen, jota joku voisi yksinkertaisesti edustaa päätöksenteossa. Pikemminkin tuo kohde pitää ensin konstitutioida ja siten tehdä se representoitavaksi (Ankersmit 2002; Pekonen 2015; Saward 2010, 4, 35). Samalla representatiiviset konstruktiot ovat esteettisiä projektiotia, koska ne eivät ole jotakin valmiiksi annettua, läpinäkyvää ja yksiselitteistä. Toimijalla, joka konstruoi ja esittää representaation, tulee olla taito kutsua edustettava kohde esiin (Ankersmit 2002; Lattunen 2007). Edustettava asia tai kohde ei kuitenkaan ole sama kuin referentti itse vaan siitä valikoiden rakennettu kohde, image (Saward 2010, 74; vrt. Decreas 2013). Näin edustamiseen liittyy elimellisesti näkyvä esilläolo. Myös suomen kielen termi *edus/taa* (tuoda eteen, edustalle, näkyville) pitää sisällään tämän näkyvyyden aspektin, joka politiikan ja tutkimuksen kielessä jää enimmäkseen havaitsematta (Pekonen 2015; Pohjantammi 2003). Poliitiikkaan kuuluu se, että toimijat, tai toiminta itsessään, ehdottavat ja manifestoivat erilaisia poliittisia todellisuuksia, joiden taakse kannattajat ryhmittyvät ja siten muodostavat demoksen, oli tämä sitten väliaikaisempi tai kestävämpi poliittinen olio (Rancière 2006).

Representointi edellyttää niin ikään poliittisten toimijoiden taitoa esittää vakuuttavia väitteitä omasta kelpoisuudestaan representoida toisten ominaisuuksia, arvoja, tavoitteita ja etuja, kuten Michael Saward on huomauttanut (Saward 2010, 66). Esimerkiksi poliitikko voi esittää itsensä tavallisena kansan miehenä ja väittää, että juuri hän on paras ehdokas ajamaan kansan etuja parlamentissa (vrt.

Mattila tässä numerossa). Tai kansalaisaktivistit voivat esittää itsensä ja liikkeensä sellaisten marginaalisoitujen ryhmien esiin tuojana, joiden ääni muutoin jäisi julkisen huomion ja poliittisen agendan ulkopuolelle. Myös Pekonen (2015, 196) ehdottaa, että edustaminen tulisi ymmärtää esittävän taiteen tavoin, ei jonkin valmiin ja itsestään selvän asian kuvaamisena sellaisena kuin se on, vaan asian esittämisenä jonakin, jostakin näkökulmasta nähtynä ja tulkittuna. Esittämiseen sisältyy aina aktiivinen tulkinta ja väite kuvattavan asian vaikutelmasta ja siihen liitetystä piirteistä. Edustamisella on aina tekijänsä ja yleisönsä. Pekonen (2015, 191) huomauttaa, että demokratiassa valta on sillä, ”jonka esitys poliittisesta todellisuudesta vaikuttaa enemmän tai vähemmän aktiivisesta katsoja-arvioija-edustettavasta kaikkein kiinnostavimmalta ja vakuuttavimmalta” (ks. myös Street 2004, joka esittää samantyyppisen argumentin julkispoliitikkojen kontekstissa; vrt. Keane 2002; Mosca 2014; Luoto tässä numerossa). Näin ollen representaatioiden esittäminen on periaatteessa mahdollista kenelle tahansa, eikä se ole esimerkiksi puolueiden ja etabloituneiden poliitikkojen yksinoikeus.

On kuitenkin huomattava, että representaatio ei voi yksinkertaisesti viitata johonkin itsensä ulkopuolella olevaan, riippumattomaan objektiin. Representaatio pikemminkin syntyy vasta edustamisväitteen ja -vaateen esittämisen hetkellä, kuten Saward esittää: “To an important extent, representation is not something external to its performance, but is something largely generated by the making, the performing, of claims to be representative” (Saward 2010, 66). Representaatio edellyttää myös vastaanottavaista yleisöä. Edustamisväitteet voivat onnistua vain, jos kohdeyleisö noteeraa ja hyväksyy ne. Jos se hyväksyy väitteet, esittäjän ja yleisön välille syntyy edustussuhde. Tämä suhde on dynaaminen ja kontingentti ja edellyttää onnistuakseen luottamusta edustajan ja edustettavien välillä. Suhteeseen saattaa liittyä vaihtuvia käännteitä, jotka voivat johtaa myös siihen, että edustettavat lopulta hylkäävät edustajansa jos ovat hänen esityksiinsä tyytymättömiä ja luottamussuhde on rapautunut. Edustussuhteen onnistumisesta ja kestosta ei siis koskaan ole takeita (Pekonen 2015, 190; Saward 2010, 66; Street 2004, 443).

On myös hyödyllistä pitää mielessä, että elävässä poliittisessa todellisuudessa representaatio on prosessi, jonka jokaiseen vaiheeseen liittyy merkityksenantoa.⁸ Representaatio tapahtuu interaktionana, jossa edustamisväitteiden esittäjät ja vastaanottajat la-

taavat merkityksiä sekä edustetuksi väitettyyn kohteeseen (tässä tutkimuksessa tyypillisesti tiettyyn asuinalueeseen ja sen identiteettiin) että itse prosessiin (esimerkiksi siihen, miten asukasaktiivit onnistuvat edistämään alueensa asioita suhteessa kuntaan). Edelleen, koska edustettavat ovat vapaita merkityksellistämään representaatioita siten kuin parhaaksi näkevät, edustajan ja kohdeyleisön ideat ja tavoitteet eivät aina kohtaa, tai ne voivat muuttua prosessin kuluessa, mikä tekee edustamisesta läpikotaisin kontingentin ilmiön. Näin ollen, koska prosessuaalisen representaation lopputulos on seurausta monimutkaisista edustajan ja edustettavien suhteista ja niiden artikulaatioista, ei ole mahdotonta, että edustaja päätyy edustamaan jotakin, mitä hän ei alun perin aikonut, halunnut tai tiennyt edustavansa (ks. myös Meriluoto tässä numerossa).

Hyödynämme prefiguratiivisen representaation ideoita purkaessamme ja reflektoidessamme analyysin tuloksia luvussa viisi. Käymme läpi asukasaktiivien käsityksiä edustamisesta, suhdetta muihin asukaisiin ja kuntaan sekä kokemuksia kuntademokratian toimivuudesta ja ideoita sen parantamiseksi.

Tutkimuksen aineisto ja metodit

Tässä artikkelissa analysoitu haastatteluaineisto on kerätty laajemman, suomalaista paikallista asukasaktivismia kartoittavan tutkimuksen yhteydessä. Tutkimuksessa selvitettiin aluksi mediasta kerätyllä aineistolla, millaisia mielipiteitä jakavia hankkeita ja niihin liittyvää asukkaiden omaehtoista aktiivisuutta suomalaisissa kunnissa on käynnissä.⁹ Media-aineiston temaattisen sisällönanalyysin perusteella tarkemman tutkimuksen kohteeksi valittiin kuusi asukasliikettä. Loput seitsemän liikettä valittiin aiemman tiedon perusteella sekä kontaktoimalla muita tutkijoita ja aktivistiverkostoja. Liikkeet (yhteensä 13) on valittu siten, että ne tarjoavat mahdollisimman edustavan kuvan kuntien asukasaktiivisuuden teemoista ja toiminnan muodoista ja kattavat tasapuolisesti koko maan.¹⁰

Tämän artikkelin aineisto koostuu alkuvuodesta 2015 tehdyistä kolmestatoista syvähaastattelusta, joilla selvitettiin asukasaktiivien kokemuksia paikallisesta vaikuttamisesta.¹¹ Kaikki haastattelut videoitiin, äänitettiin ja litteroitiin.¹² Tutkimuksessa hyödynnetty haastattelumetodi perustui fenomenologian inspiroimaan lähestymistapaan, joka antaa

tilaa haastateltavan omien subjektiivisten kokemusten ja niiden merkitysten refleктоimiselle. Käytännössä haastattelumetodi edellyttää, että haastateltavan annetaan vastata kysymykseen vapaasti ja keskeytyksettä. Fenomenologista otetta hyödyntävät haastattelut ovat tyypillisesti pitkäkestoisia. Tässä tutkimuksessa haastattelujen kestot vaihtelivat noin 40 minuutista kahteen ja puoleen tuntiin, ja materiaalia kertyi yhteensä noin 18 tuntia.

Valitun metodin taustalla on ajatus, jonka mukaan toimijat reflektoivat omia kokemuksiaan arvioidessaan miten ryhtyä toimimaan. Paikallisen asukasaktivismiin tyypillisessä kontingentissa tässä-ja-nyt-toiminnassa aktiivi rakentaa toimijuuttaan kokemustensa ja odotustensa vedenjakajalla. Kokemuksellisuutta painottavan lähestymistavan ansiosta päästään pureutumaan niihin syihin, jotka motivoivat yksittäiset ihmiset toimimaan niin kuin he kulloisissakin tilanteissa toimivat. Maailma ja elämä kietoutuvat yhteen yksilön subjektiivisessa kokemuksessa. (Husserl 1977; Zahavi 2009.)

Artikkelissa analysoidaan ja pohditaan asukasaktiivien ymmärrystä oman toimintansa edustuksellisuudesta ja suhteesta kuntademokratiaan.¹³ Haastatteluaineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, kiinnittäen huomiota ilmaisuihin, jotka alkavat toistua pitkässä haastattelussa ja jotka kiteyttävät haastateltavalle tärkeitä merkityksiä. Yksittäisiä teemakohtaisia vastauksia tarkasteltiin näiden toistuvien ilmaisujen valossa. Keskeiset ilmaisut kerättiin yhteen haastatteluittain, ja niistä muodostettiin kolme yleisempää luokkaa.¹⁴ Näin rakentui koottu tulkinta kaikista haastatteluista. Analyysin tuottamia havaintoja peilattiin prefiguratiivisen representaation teorian ideoihin ja muuhun tutkimuskirjallisuuteen.

Asukasaktiivien toiminta prefiguratiivisena representaationa

Tarkastelemme tässä luvussa, millaisia merkityksiä asukasaktiivit antavat omalle toiminnalleen, ja miten sitä voidaan tulkita poliittisen edustamisen näkökulmasta. Haastatteluista nousee esiin useita kaikkien asukasaktiivien jakamia merkityksiä. Ensinnäkin asukasaktiivit ovat kiinnostuneita lähiympäristöstään ja haluavat huolehtia siitä. He ovat hyvin motivoituneita tarttumaan toimeen itse ja muuttamaan asioita yhdessä toisten samannimisten asukkaiden

kanssa. Aktiivit eivät halua odottaa, tai eivät usko, että mikään ylempi taho tulisi ja hoitaisi ongelmat heidän puolestaan, vaan ajattelevat, että asioiden edistäminen pitää ottaa omiin käsiin. Toiseksi aktiivit kokevat kunnan tyypillisesti etäiseksi tahoksi ja vaikuttamisen siihen vaikeaksi, mutta toivovat silti kunnan tunnustavan huolensa oikeutetuiksi ja osoitettavan niiden ratkaisemiseksi kiinnostusta ja resursseja. Kolmanneksi aktiivit korostavat omaa asian-tuntemustaan ja paikallista kokemustietoaan ja toivovat kunnan hyödyntävän osaamistaan asuin-alueeltaan koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Asukasaktiivien käsitykset edustamisesta

Asukasaktiivit eivät puhu omasta toiminnastaan eksplisiittisesti jonkun tahon edustamisena, ja kysymys siitä, ajattelevatko he edustavansa jotakin, oli useimmille haastateltaville hämmäntävä. Tyypillinen vastaus oli muotoa 'no eihän minua kukaan tähän ole valinnut'. Pienen pohtimisen jälkeen monet kuitenkin totesivat edustavansa muita samalla tavalla ajattelevia asukkaita.

H2: *"No mä sanoisin kans samaa et ehkä, ajoittain voisin nähdä, että niinku edustaa enemmän itteensä ja sit jossain kohti ehkä enemmän sitten XX:ää (--). Mut ku tässä nyt kerran ollaan niinku (--) ite kiinnostuneita, niin silloin tässä edustetaan itteemme. Ja tosiaan ne, jotka nyt jakaa näkemyksen niin, niin on löytänyt sitten väylän olla samaa mieltä, mieltä ja sitten edistää asioita niinku näitä, näistä näkökulmista mistä, mistä täs on lähdetty liikkeelle (--)."*

Tulkitsimme, että edustamista koskevassa kysymyksessä vastaamisen vaikeus liittyy totuttuun käsitykseen poliittisesta edustamisesta vaalien tai muun valintaprosessin kautta tapahtuvana valtuuttamisena. Asukasliikkeiltä tämä virallinen valtuuttaminen useimmiten puuttuu. Valtaosa aktiiveista myös nimenomaisesti erottaa oman epäpoliittiseksi mieltämänsä toiminnan puolueista ja paikkakunnan valtaklikeistä eikä halua sekaantua niihin:

H10: *"(--) minä oon ollut tota ehdokkaana ja olen varavaltuutettuna olemassa, mutta en kyllä ymmärrä, mihin me puolueita tarvitaan."*

H2: *"(--) se politiikka (--) ei ollu tässä missään roolissa, että kyl tässä nyt lähetään ihan vaan lähiympäristöä parantamaan. Sanotaanko näin."*

Mielenkiintoista kuitenkin on, että vaikka haastattelutilanteessa aktiivit reflektoivat omaa edustajuuttaan epäröivästi, he seisovat päättäväisesti oman toimintansa takana siitä huolimatta, pidetäänkö heidän toimintaansa virallisesti edustavana vai ei. Sinänsä edustavuuden idea, etenkin deskriptiivisen edustamisen mielessä (Pitkin 1972, luku 4), ei ole haastateltaville vieras. Monet toivat esiin, että heidän toiminnassaan on mukana monenlaisia ihmisiä:

H12: *"(--) sä saat aina apua (--) koska siis tän kaiken toiminnan kautta sä oot tutustunu niinku niin monenlaisiin ihmisiin ja (--) niin erilaisiin ihmisiin, että erilaisia toimijoita eri ikäisiä erilaisissa elämäntilanteissa, ja kaikkein arvokkainta mun mielest se et erilaisista sosiaaliluokista. (--) tän sekottaminen on mun mielestä yks arvokkain asia, mikä tämmöses asukastoiminnassa on."*

Kysymys asukasaktiivien toiminnan edustuksellisuudesta ja oikeutuksesta näyttäytyy toisenlaisena, kun tarkastelee, mitä aktiivit ylipäätään tekevät ja miten he perustelevat toimintaansa. Tässä tulee ilmi aktiivisille tyypillinen prefiguratiivinen toimintatapa, oman alueen asioita ja omaa toimintaa halutaan tuoda esiin niin lähiyleisölle kuin kuntaorganisaatiollekin. Asuinalueesta, sen historiasta ja ominaispiirteistä tunnetaan ylpeyttä, joka halutaan näyttää puolustamalla ja luomalla itse asukkaille tärkeitä asioita, lähiluontoa, palveluita ja toimintaedellytyksiä. Samalla aktivismi prefiguroi yhteisöllisyyttä ja asukkaiden keskinäistä solidaarisuutta (ks. Runnalls 2014; Rättilä 2012):

H12: *"Ja sit yks varmaan mikä on sellanen, tota, kantava voima myöskin, must tuntuu siihen aktiivisuuden lisääntymiseen, on se, että tää ydinporukka ja sen ympärille pikkuhiljaa kokoon tunut (--) jengi on hyvin vahvasti ollut ylpeä XX:läisyydestään. Ja kokenut sellasta tarvetta vastustaa sitä, että XX:llä on huono stigma ja XX:ää mollataan ja sitä pidetään huonona alueena. Ja on haluttu tavallaan osoittaa, että vitsit me näytetään, että me ollaan niinku paras alue XX:ssä (--)."*

Asukasaktivismiin tavoitteena ei ole ehdottaa yleisiä poliittisia ohjelmia koko kunnan ongelmien ratkaisemiseksi, vaan se asettaa toiminnallisen horisont-

tinsa alemmas aktiivien omaan yhteisöön ja elämismaailmaan. Tässä mielessä aktiivit näkevät itsensä oman elämänsä asiantuntijoina perinteisen politiikan ylä- ja alapuolella (Beck 1997; Rinne 2011). Yläpuolella siinä mielessä, että aktiivit korostavat toimintansa olevan puolueisiin kiinnittymätöntä. Poliitiikan alapuolisuus puolestaan korostuu aktiivien painokkaissa lausumissa, että vaikuttaminen on ruohonjuuritason toimintaa:

H11: ”No, nämä, nämä on lähtenyt niin ruohonjuuritasolta tän meidän asukasliikkeen tekemiset, että että siin ei ole mukana politiikkaa, siin ei ole mukana rahoja ja ja ja budjetteja ja sen tyyppisiä asioita, jotka usein niinku sitten joko jopa estää sitten sen etenemisen. Että (--) nää on niinku niin ihmisläheisiä asioita, ja ja tota ehkä nää tavoitteekin on konkreettisempia vielä, kun mitä on jossain muualla (--)”

H10: ”Minä en ole koskaan ymmärtänyt puoluepolitiikan... enkä oo ollu... halunnu lähteä mukaan, koska mä en tiedä, miksi pitää jaotella, että eikö voitais löytää muutenkin ne edustajat, jotka päättää asioista?”

Prefiguratiivisessa näkyväksi tekemisessä aktiivit hyödyntävät paikallista mediaa ja sosiaalista mediaa mutta myös muita tiedottamisen ja näyttämisen tapoja (esim. Järvenpäässä julkisilla sissipuutarhattyypisillä kukkaistutuksilla). Toiminnallaan, siitä keskustelemalla ja tiedottamalla aktiivi väittää ja esittää, että hän haluaa vaikuttaa ympäristöönsä ja toimia yhdessä muiden kanssa (Rättilä 2014; Saward 2010):

H7: ”(--) sitä vaan niinku alkaa toimia niitten asioiden puolesta, mitkä ite kokee tärkeiks ja merkityksellisiks. Ja varsinkin sitten kun siinä toiminnassa huomaa, että se on aika suuri joukko, kuka kokee aika samalla tavalla, niin kyllähän siinä sitten helposti tulee semmonenkin kokemus, ja että kyllä edustan tässä aika monia muitakin, ketkä ajattelee samalla tavalla.”

Tyypillisesti aktiivit tuovat esiin myös asukkaiden oman osaamisen merkityksen ja paremmuuden suhteessa kunnan hallintoon (’me osaamme tehdä itse’, ’olemme omien asioidemme parhaita asiantuntijoita, eivät virkamiehet’, ’haluamme parantaa yhteisöllisyyttä’; vrt. Bäcklund 2007). Edelleen, kuten poliittisen edustamisen ilmiöön kuuluu, aktiivi hakee toiminnalleen yleisöä ja kannatusta ja viime kädessä

pyrkii rakentamaan luottamuksellista suhdetta kannattajiinsa. Aktiivi on representoija, hän toimii roolissa, johon on itse hakeutunut tai – kuten usein käy – joutunut, kun hänen toimintansa hyväksytään ja hänet nostetaan jonkun asukasliikkeen keulahahmoksi:

H9: ”Ja siitä se tavallaan lähti sillä lailla, että mietittiin, että no mitä tässä ylipäättään voi tehdä, ja ja ja sitten saatiin koolle samanhenkisiä ihmisiä (--) ja sillon ajateltiin, että tässä pitää olla joku systeemi, että ei ihmiset voi henkilökohtaisesti tämmösiin valitusprosesseihin lähteä, että perustetaan yhdistys (--). Ja vähän oli semmonenkin ajatus, että siin ei tarvis kenenkään niin sanotusti omia kasvojaan antaa tälle asialle, mutta ei se nyt ihan sillä lailla menny.”

Aktiivit ovat tietoisia roolistaan liikkeen keulakuvana ja tuovat esiin, että vaikka kukaan ei ole virallisesti valinnut heitä, he ovat saaneet asemalleen ja hankkeilleen valtuutuksen muilta asukkailta, niiltä, ’jotka ovat mukana kokouksissa’, tai niiltä, jotka ovat tulleet sanomaan, että ’hyvä kun olet ryhtynyt toimien, jo oli aikakin jonkun ryhtyä’:

H9: ”No ei sitä oo oikeestaan sillä tavalla oo ajateltu sillon alun perin, että sitä niinkö, no tietenkin sillä taval, edustaa tavallaan niitä ihmisiä, jotka on samanmielisiä ja ja tota, ja niillä ei oo ollu kykyä sitä tuua muuten esille, kun liittymällä tähän yhitykseen tai jotenkin, ja ne on antanu sit sen valtakirjan aina meille muutamille, et me saahaan olla niinku tavallaan sen yhityksen hallitus ja toimia niinku siinä yhityksessä miten parhaaksi nähhään. Et se se on varmaan nämä tota niinkö tämä XX:n alueen ihmiset ja oikeestaan sitä vois aatella, että heitä edustetaan.”

H13: ”(--) kylän vanhat rouvat tulee kiittämään ja... Hienoa et ootte nyt tota (--) vähän noussu vastaan. Et he ois aina niinku halunnut itte tai jotain mut ei oo kehdannu, uskaltanu.”

Joskus aktiivi kokee keulakuvana ja porukan äänitorvena toimimisen raskaana vastuuna, mutta sen tarve kumminkin ymmärretään ja roolia ollaan valmiita kantamaan joskus jopa oman jaksamisen ääri rajoille. Näin syntyy poliittiselle edustamiselle ominainen asetelma: aktiivi väittää ja esittää jotakin tuomalla toimintansa julkisesti näkyville ja hakee sitä kautta väitteilleen vastakaikua ja kannatusta. Jos kannatusta ilmaantuu, syntyy luottamussuhde edus-

tajan ja kannattajien välille. Mutta, kuten aiemmin on tuotu esiin, tämä suhde on luonteeltaan aina dynaaminen ja epävarma (Pekonen 2015; Saward 2010). Sen menestys riippuu siitä, kuinka responsiiviseksi ja vastuulliseksi kannattaja edustajan toiminnan kokee. Jos asukasaktiivi nauttii alueen muiden asukkaiden tai lähiyleisön, tai joskus jopa kunnan, luottamusta, hänen toimintansa pidetään oikeutettuna ja vastuullisena:

H11: *"(-- tota kun mä meen tonne kaupungille, niin kaikki tutut tulee sille voi miten ihanaa ja voi että. Ja silloin mä koen niinku et mä edustan XX-liikettä tosi vahvasti, että mä oon niinku kävelevä mannekiini tuolla noin. Että sitten kun kaupunginjohtaja tulee kassajonossa sille niinku ryyssä sieltä kaikkien ohi ja kiitos niin sillonhan mä oon niinku mitä suurimmassa määrin sitä liikettä. Et mä vaan odotan, et koska joku tulee sit ja sanoo jotain muuta."*

H5: *"Sitten mitenkä noi kaupunki ja kaupungin poliitikot niin tota ottaa meiat huomioon niin tekemällä, tekeminen se ratkasee tässäkin, että tota jos me tehdään asiallisia kannanottoja ja ja toimitaan asiallisesti sinne päin, niin totta kai ne ottaa sitten vakavasti, et ei niil oo mitään syytä niinku ruveta tuhahtelee nykyaikana meille (--). Nykyään kansalaisaktivismi on näille poliitikoillekin aika tärkeä asia ottaa huomioon (--)."*

Poliittisessa toiminnassa, tapahtui se millä tasolla ja missä yhteisössä tahansa, tällaiset toimijoiden väliset suhteet ovat välttämättömiä. Asukasaktivismissa edustaminen on kuitenkin tyyppillisesti geneerinen ilmiö. Se syntyy, kun asukas alkaa toimia ympäristössään näkyvästi eikä yleensä liity siihen, että joku taustaryhmä ensin valitsee aktiivin, joka sitten ryhtyy toimimaan ryhmän puolesta (Pekonen 2015). Edustus- ja luottamussuhteet koetaan asukasaktivismissa selvästi tärkeiksi. Ne itse asiassa joko takaavat tai tekevät mahdolltomaksi koko toiminnan mahdollisuuden ja mielekkyyden.

Asukasaktiivien suhde muihin asukkaisiin ja kuntaan

Kuten on jo tuotu esiin, edustamista voidaan tarkastella edustajan ja edustettavien välisenä dynaamisena suhteena, joka rakentuu edustajaa kohtaan tunnetun luottamuksen varaan. Asukasaktiivien koh-

dalla luottamus näkyy suhteena alueen muihin asukkaisiin sekä suhteena paikallishallintoon ja päättäjiin. Haastatteluaineiston perusteella asukasaktiiveille on tärkeintä tavoittaa alueen omat asukkaat. Tähän pyritään aktiivisella tiedottamisella ja esittämällä kaikille avoimia kutsuja tulla mukaan toimintaan. Se, millaiseksi aktiivin ja asukkaiden suhde rakentuu, riippuu siitä, tuntevatko ja hyväksyvätkö muut asukkaat aktiivin toiminnan, kokevatko he sen tarpeitaan ja toiveitaan vastaavaksi, ja innostuvatko he itse lähtemään hankkeisiin mukaan. Asukasaktiivin suhdetta kunnan hallintoon ja kuntapolitiikkaan puolestaan määrittävät kokemukset siitä, onko hänen mielipidettään kysytty, onko häntä kuultu ja kuunneltu (onko hän esimerkiksi saanut vastauksen kysymyksiinsä ja muistutuksiinsa), onko hänen toiminnallaan ollut suunnitteluun ja päätöksentekoon vaikutusta, ja kokeeko hän ylipäättään nykyisen kuntademokratian toimivaksi.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että asukasaktiivien suhde hallintoon ja poliittiseen päätöksentekoon on viime vuosina selvästi ohentunut ja muuttunut epärelevantimmaksi. Tätä selittää haastattelujen perusteella ainakin kaksi tekijää. Ensinnäkin likimain kaikki haastateltavat pitivät vaikuttamista kuntaan hankalana tai jopa mahdottomana.

H4: *"(-- selkeesti tulee esille, että tää meidän kunnallinen päätöksentekojärjestelmä ei oo millään tavalla riittävä, et se ei, ei oo niinku, suoraan sanotaan niin ei pysty tuottamaan tarpeeks laadukkaita päätöksiä ilman asukkaiden mukaan ottamista."*

H13: *"(-- mulla ainakin täs prosessissa mul on ihan oikeesti ollu lapsen usko siihen, että Suomes jotenki ihan oikeesti tää on länsimainen demokratia tääl ihan oikeesti kuunnellaan ihmisiä ja tehdään hyviä päätöksiä ja niin (--). Mut nyt sitten tämmösen pienen paikkakunnan kuntapolitiikkaa tutustuttuani niin mä en usko enää mitään. Mä en oikeesti usko mitään."*

Toiseksi, nykyisellään kuntapolitiikka ei osaa ratkaista asukkaille tärkeitä ongelmia vaan on asukasaktiivien näkökulmasta jopa itse ongelmien tuottaja (vrt. Rättilä 2014). Kuntapolitiikka ei välttämättä tavoita eikä ymmärrä asukkaiden erityisiä asioita ja ilmiöitä. Tämä on johtanut siihen, että asukkaan ja kuntaorganisaation välinen luottamussuhde on heikentynyt, kuten seuraavista sitaateista hyvin ilmenee:

H12: ”Niin ja must tuntuu, et tää meidän toiminta on yks niinku tavallaan osotus siitä, että se demokratia ei toimi. Koska siis niin kun ihmisten on täytynt länhteä ite toimimaan, kun ne ei oo kokeneet saavansa demokraattisesti omaa omalla alueellansa semmosta vaikutusvaltaa, että niinku tavallaan vaikutusvaltaahan täskin haetaan sen oman alueen siihen toimintaan vaikuttamista, jota ei kukaan muu tee sun puolesta (--).”

H1: ”Se on, siis niinku, kuntademokratia, [paikkakunnan nimi], tulee mieleen niinku semmonen tota kun on jossain sairaalaohjelmissa on niitä tota, kun potilas makaa niinku sängyllä, ja sit se on se monitori mis on sydänkäyrä, niin tää on niinku suoraa viivaa. ... Et niinku, et [hymähtää] kannattaako oikeesti lähtee elvyttää jotain sellasta, mikä ei lähtökohtaisesti rakenteellisesti oo millään tavalla, ei oo niinku mitään tekemistä sen asian [demokratian] kanssa. Eli meille on luotu niinku tämmöset hallinnolliset rakenteet, jotka ei niinku noudata mitään sen demokratia-laatusanan periaatteita.”

Kuntien poliittinen kulttuuri on muuttunut. Aiemmin kuntalaisilla oli välittömämpi suhde edustajaansa, ja valtuuston asema oli itsestäänselvyys. Nykyisin kuntaorganisaatio on monimutkaistunut, ja kunnan rooli on muuttunut asukkaiden arjen turvaajasta managerialistiseksi hallintakoneistoksi (Palonen 2014, 328). Sillä on oma kielensä ja käytäntensä, ja samalla se on eriytynyt asukkaiden elämismaailmasta omaksi erityishorisontikseen (ks. Rynänen 2012).

H2 (A): ”(-- kunta ei ookaan enää yhdessä toimimisen väline, vaan kunta on niinku tällanen, ikään kun palvelujen tuottajaorganisaatio, jossa on ylhäällä palvelujen tuottajat ja alhaalla, alhaalla sitten ne palvelujen, palvelujen tota...”

(B): ”... käyttäjät.”

Toisaalta tutkimusaineistossa on nähtävissä huomattavia eroja eri puolilla Suomea. Vireissä, kasvavissa kaupungeissa toimii runsaasti monipuolisia kaupunkiliikkeitä, jotka ovat ainakin ajoittain yhteistyössä hallinnon kanssa ja mukana asukkaita kiinnostavissa suunnitteluprosesseissa. Pienissä maaseutukunnissa poliittinen kulttuuri puolestaan pitää kiinni perinteisestä päätöksentekomallista, jossa asukasaktiiveille ei haluta antaa roolia.

H1: ”(--) tuntuu pahalta että, et siinä ei... asukkaita niinku kuunnella, et et he tulee niinku valmiiden, öö, he vaan niinku näyttää ne päätöksensä (--). Eli eli eli me voidaan niinku tämmösen virkamiehen suulla (--). sivuuttaa paikallinen tieto ja kokemus sillä, että et se paikallinen tieto ja kokemus ei ole heidän mielestään tarpeeksi universaalia. (--). eli siinä mielessä se on aika (--). raju näkökulma, koska tolla, tolla näkökulmalla niin tota ei... ei oo niinku mitään mahdollisuuksia oikeestaan paikallisilla sanoo mitään.”

Asukasaktiivin luottamussuhde lähiympäristön muihin asukkaisiin on vastaavasti vahvistumassa. Tämän voidaan ajatella paikkaavan sitä yhteisöllisyyden, yhteisen identiteetin ja luottamuksen puutetta, joka on syntynyt kuntopoliitiikan fokuksen muuttuttua. Haastatteluista käy ilmi, että aktiivit kokevat selvästi tarvetta yhteisöllisemmän elämäntavan rakentamiselle. Yhteisöllisyys, auttamisen halu, luova hauskanpito ja onnistuneet kokemukset kannustavat aktiiveja toimimaan (Shepard 2012):

H12: ”Että täällä kaikilla olisi ikään kuin hyvä olla, että se niinku aika sillee laajemminkin pitää hauskaa.”

H7: ”Tietysti joskus tuntuu, että aikansa vois käyttää sitten johonkin mukavampiinkin asioihin, mutta tietysti joskus jos saa jotakin tavallaan onnistumista, niin se sitten jaksaa taas puurtamaan sinne.”

Toisaalta aktiiveja motivoi halu jollakin tavalla näpätää poliitikkoja tuomalla omalla autonomisella toiminnallaan esiin kritiikkiä vallitsevaa järjestelmää, sen toimintatapoja ja valtasuhteita kohtaan:

H6: ”Se Suomi, johon me kasvetaan, ja se tapa hallinnoida ja käyttää valtaa, on kaikki vaurioitunutta, ja sitä pitää haastaa kaikkialla. Ei tarkoita, että pitää tuhota se, mutta pitää saattaa se arabikevään kaltaiseen reformiin, kovaan itsereflektioon, kerrottujen historioiden, suullisten historioiden ja vaihtoehtoisten todellisuuskäsitysten kanssa.”

Asukasliikkeiden toiminnan perimmäinen tarkoitus ei kuitenkaan ole virkamiesten ja päättäjien kanssa kinaaminen, vaikka suhde kuntaan onkin usein jännitteinen. Aktiiveille tärkeintä on toiminta itsessään,

yhdessä tekeminen ja asioiden näkyvä aikaansaaminen. Yhteistyötä kunnankaan kanssa ei mitenkään karsasteta eivätkä aktiivit halua tulla leimatuksi ainaisiksi valittajiksi:

H2: ”(--) *asukkaat tekemällä voi muuttaa sitä omaa ympäristöään viihtyisämmäksi. Ja se, että opitaan niinku, et ei tartte huutaa koko ajan sitä, et miks tätä ja tätä asiaa ei oo tehty, kun voidaan niinku lähteä tekemään. Monet asiat hoituu sillä kun niitä lähetään (--)* tota tekemään, et tuol ylhääl ei oo mitään semmost niinku, ei oo olemassa mitään sellast tahoja joka hoitais meidän puolest kaikki tällaset, tällaset asiat, että aina löytyy jotain parannettavaa (--).”

Asukasaktiivit ja kuntademokratian käytännöt

Kun asukasaktivismia ja geneeristä, alhaalta nousevaa poliittista edustamista tulkitaan demokratiateoreettisesti, voidaan ajatella, että paikallisdemokratia järjestyy ja kulkee tällä hetkellä kaksilla raiteilla. Asukasaktiivien ja kuntapolitiikan raiteet ovat välillä hyvinkin kaukana toisistaan. Paikallinen aktivismi etsii toiminnalleen autonomisia muotoja, ja aktiivit tekevät itse mitä voivat välittämättä joskus lainkaan siitä, mitä hallinnossa heidän toiminnastaan ajatellaan. Kuntapolitiikan raiteet puolestaan noudattavat omaa väyläänsä, joka on lakisääteisten tehtävien, kuntatalouden välttämättömyyksien ja professionalisoitujen käytäntöjen sanelemaa (ks. Palonen 2014). Toisaalta ajoittain asukasaktiivit hakevat kunnan suuntaan toimivaa yhteistyötä ja kommunikaatiota, jota on syntynyt viime aikoina etenkin aktiivisten kaupunkiliikkeiden ja kaupunkien hallinnon välille (ks. esim. ’Lisää kaupunkia Helsinkiin’ ja ’Lisää kaupunkia Tampereelle’ -ryhmät Facebookissa¹⁶; Kaupunkiaktivismi- tutkimushankkeen blogi¹⁷; Horelli ym. 2015). Vaihtelut toki ovat suuria eri puolilla maata.

Normatiivisesta näkökulmasta on mielenkiintoista kysyä, onko asukasaktiivien toiminta demokraattisesti oikeutettua? Aktiivit eivät itse koe toimintansa oikeutusta ongelmaksi. Ennenminkin ongelmat ovat käytännöllisiä ja liittyvät esimerkiksi siihen, saadaanko toimintaan mukaan uusia ihmisiä, ja löytyykö projektien toteuttamiseen resursseja. Asukasaktiivien toimintaa voidaan kuitenkin pitää jossakin mielessä demokratian prototyyppinä, koska se nousee suoraan kansalaisten keskuudesta, reagoi heidän

omiin ongelmiinsa ja pyrkii jotakuinkin systemaattisesti hakemaan hyväksyntää ja yhteistyötä toisten asukkaiden kanssa. Suomalaista asukasaktivismia ei voida pitää vaikkapa anarkistisena, koska se ei kyseenalaista vallitsevaa järjestelmää tai valtiota, mutta autonomiaan pyrkivää liikehdintää se näyttäisi olevan. On kuitenkin pidettävä mielessä, että edustussuhteet eivät liity suoraan demokraattiseen päätöksentekotapaan eivätkä takaa kaikille asukkaille tasa-arvoista mahdollisuutta olla mukana itsensä hallitsemisessa (ks. johtopäätökset; ks. myös Pihlaja ja Sandberg 2012).

Kun ajatellaan kuntapolitiikan ja -demokratian legitimitteettiä ja vastuunalaisuutta, tällainen kehitys voi toki olla ongelma. Toisaalta se tarjoaa kiintoisia näkymiä tulevaisuuden kuntaan, jossa keskiössä voisivat kuntaorganisaation professionaalisen pyörittämisen sijaan olla asukaskeskeinen, aiempaa selvästi autonomisempi ja yhteisöllisempi elämänmuoto, jossa korostuvat asumisen viihtyvyys ja turvallisuus, sosiaalinen pääoma ja yhteinen identiteetti (vrt. Tulevaisuuden kuntakuvat¹⁸).

Aktiivit pitävät tärkeänä, että päätöksentekoa valutetaan alaspäin, niin että alueen asukkaat saavat aiempaa enemmän konkreettista päätöksentekovaltaa ja jaettavia resursseja, joilla he rakentavat itselleen hyvää ympäristöä¹⁹:

H11: ”(--) *must henkilökohtasesti tuntus tuntus paremmalta, että että kunnissa (--)* käytännön asioista päätettäis niin kun pienempinä kokonaisuuksia kun koko kuntana ehkä. On asioita, jotka varmaan koskettaa koko kuntaa vaikka julkinen liikenne tai jotain jotain tällasta, mutta on varmaan paljon asioita, joita joista pystyttäis se paras vaihtoehto valitsemaan paikallisemmin kuin mitä tällä hetkellä on (--).”

Tärkeänä ja toimivana käytäntönä pidetään myös asukkaiden ja kunnan välillä sukkuuloivia yhdyshenkilöitä, esimerkiksi osallistumiskoordinaattoreita ja hanketyöntekijöitä, jotka tuntevat molempien osapuolten tarpeet ja osaavat viedä eteenpäin viestiä esimerkiksi asukkaiden tarvitsemista resursseista. Ensijaisesti aktiivit korostavat kuitenkin omaa asiantuntemustaan ja paikallistunutta kokemustietoaan, joita heidän näkemyksensä mukaan kuntapolitiikan tulisi käyttää paremmin hyödyksi. Virkamiesten valtaa suunnittelussa halutaan vähentää tai ainakin muuttaa näiden roolia siten, että virkamiehet palvelisivat alueen asukkaiden tarpeita paremmin sen

sijaan että tuovat suunnitelmat ylhäältä alas ja vievät niitä eteenpäin asukkailta kysymättä. Koko suunnitteluprosessi pitäisi lähtökohdiltaan muuttaa toisenlaiseksi.

Toisaalta asukasaktiivit toivat haastatteluissa esiin, että kuntien tehtäväkenttä on monitasoinen, jolloin osa tehtävistä voitaisiin hoitaa autonomisemmin alueilla, kaupunginosissa ja kylissä, osa ylemmällä, esimerkiksi maakuntatasolla (liikenne, koulutus). Se ajatus kuitenkin kyseenalaistetaan laajasti, että virkamiehet ja valitut päättäjät tietäisivät asukkaita paremmin, mikä koko kunnalle tai kaupungille on hyväksi (vrt. Bäcklund 2007):

H1: ”(--) *ei voi edes niin kun ajatella semmosta vaihtoehtoa, että antais vaan jonkun päättää siitä, että mitä sun elämällä tapahtuu (--)* En keksi niinku mitään syytä että, tai mitään perustelua sille, et minkä takia jonku virkamiehen pitäis päättää ihmisten elämästä, et miks ne ihmiset ei ite vois päättää siitä elämästään yhdessä, että minkä takia sitä valtaa pitäis niinku antaa sen paikallisen yhteisön ulkopuolelle (--).”

Aineistosta käy hyvin ilmi, että asukasaktiivien mielestä paikallisdemokratia instituutioineen on tarpeellinen asia. Sen olemassaoloa ja legitimeettiä ei sinänsä kyseenalaisteta, mutta kuntademokratian käytäntöjä ja poliittista kulttuuria ei nykyisellään nähdä toimivina. Asukkaita painaa myös huoli kuntien tulevaisuudesta. Kuntien tulevaisuuden rooli onkin tällä hetkellä suuressa murroksessa, kun kuntarakennetta ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamista ollaan uudistamassa historiallisella tavalla. Voidaan hyvällä syyllä kysyä, millaisina asukkaiden arki ja toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet näyttyvät tulevassa rakenteessa, jossa kuntien tehtäväkenttä kaventuu oleellisesti ja isoista, merkittävästä suunnitelmista, hankkeista ja palveluista päätetään maakuntatasolla, kaukana asukkaista? Aineiston perusteella voidaan arvioida, että asukkaiden ja hallintorakenteiden demokratiaraiteet todennäköisesti jatkavat etäännyttä toisistaan, ja trendi kohti yhä autonomisempia, itseään valtaistamaan pyrkiviä asukas-yhteisöjä tulee edelleen vahvistumaan.

Johtopäätöksiä

Sofia Näsström (2011, 502–503) huomauttaa, että käsitteet rakentavat tapaamme nähdä ja ymmärtää

maailmaa. Käsitteet elävät ajassa, tarjoten vastauksia niihin kysymyksiin, jotka kulloinkin yhteiskunnassa ihmisiä laajasti askarruttavat. Jos tyydymme katsomaan politiikkaa vain edustuksellisen demokratian perinteisten oletusten kautta, todennäköisesti kadotamme näkyvistä, millaisia kehityskulkuja politiikan maailmassa on meneillään. Lähdimme liikkeelle siitä, että uusien poliittisten toimijoiden ja alhaalta nousevien aktivismien ilmaantumisen myötä vaalinstituutioon nojaava perinteinen käsitys poliittisesta edustamisesta kaipaa uudistamista. Olemme ajatelleet, että vaikka edustuksellinen demokratia on ongelmissa ja kansalaiset ovat suuntautuneet poliittisessa vaikuttamistoiminnassaan uusille areenoille, tämä ei tarkoita, että poliittinen edustaminen ilmiönä sinänsä olisi menettänyt merkityksensä. Poliitiikka väistämättä tarvitsee representaatioita: ”Edustaminen on olennainen osa politiikkaa ja demokratiaa, sillä ilman poliittista edustamista meiltä puuttuisivat käsitykset poliittisesta todellisuudesta, edustajista ja edustettavista. Edustamisen myötä poliittinen todellisuus saa kasvot ja ääriiviivat” (Pekonen 2015, 195). Kyse on vain siitä, millaiset representaatiot ja keiden aloitteesta saavat kulloinkin kiinni kansalaisten ja asukkaiden tunnoista, ja kenet tai minkä nämä hyväksyvät tai nostavat edustajakseen. Muutokset korostavat tarvetta pysyä avoimina niille moninaisille tavoille ja paikoille, joissa edustamista tehdään, ja sen hyväksymistä, että edustaminen ei kuulu millekään yhdelle instituutiolle tai toimijajoukolle. Tämä tapa lähestyä edustamista avaa mahdollisuuksia tulkita tämän päivän kansalaisaktivismeja ja paikallisia asukasliikkeitä edustusväitteiden ja -vaateiden esittäjinä ja edustussuhteiden alkuunpanijoina.

Viime vuosien asukasaktivismi on mielenkiintoinen poliittinen ilmiö. Asukasliikkeitä on syntynyt taajaan, ja asukkaat ovat ottaneet aloitteen ympäristönsä ja yhteisönsä kehittämiseksi itselleen. Myös perinteisemmät asukas- ja kyläyhdistykset ovat ajoittain aktivoituneet liikkeiksi muun toimintansa ohella. Haastattelemamme aktiivit eivät usko virkamiesten ja päättäjien kykyyn (tai tahtoon) ratkaista heille tärkeitä ongelmia vaan luottavat pikemminkin omaan asiantuntemukseensa ja paikalliseen kokemustietoonsa. Tulkitsemme tämän merkeiksi jo pidempään jatkuneesta trendistä, jossa yläpolitiikka koko ajan vaikeutuu ja menettää luottamustaan kansalaisten silmissä, ja vastaavasti kansalaisten omat alapolitiikat eri tasoilla ja tavoilla yleistyvät ja kasvattavat merkitystään. Samaan aikaan poliittinen

tilanne koko maassa on polarisoitunut ja kansalaisten luottamus hallituspolitiikkaan hapertunut, mikä heijastuu epävarmuutena myös kuntiin ja asukkaiden elämismaailmaan. Käynnissä oleva pakolaiskriisi ja turvapaikanhakijoiden sijoittaminen kuntiin on tästä yksi ajankohtainen esimerkki. Aineistomme perusteella on selvää, että asukkaat jatkossakin aktivoituvat hakemaan ratkaisuja ongelmiin omista lähtökohdistaan. Todennäköistä on, että aktiivien ja kunnallisen päätöksenteon demokratia-aiheet jatkavat etääntymistään toisistaan.

Kun ajatellaan asukasaktivismia poliittisena edustamisena, relevantti kysymys ei ole se, onko joku valinnut aktiivin vaikuttamistehtävänsä, ja miten aktiivi ottaa toiminnassaan huomioon valitsijansa. Sen sijaan asukasaktivismiin edustamista voidaan tutkia ja sen merkitystä pohtia kysymällä, kuka tai mikä toimija ottaa aloitteen käsiinsä, millaisen edustusväitteen ja -vaatteen toimija esittää, ja miten edustussuhde käynnistyy ja elää. Tällainen lähestymistapa on tullut tarpeelliseksi, koska kansalaisten ja kuntalaisten kokemus on, mikä tuli jatkuvasti esiin haastatteluaineistossa, että nykyinen poliittinen järjestelmä ei ymmärrä kansalaisten murheita eikä kuuntele heidän ideoitaan. Asukkaat saattavat kokea tulevansa paremmin edustetuiksi alueidensa asukasliikkeiden kuin järjestelmän mukaisten valtuutettujen ja puolueiden kautta. Lähidemokratian sijaan kunnallinen päätöksenteko näyttäytyy heille pikeminkin etädemokratiana. Asukasaktiivit eivät yleensä puhu toiminnastaan edustamisena, ja toteavat ajoittain edustavansa vain itseään, mutta sen teorian valossa, jota olemme tässä artikkelissa kehitelleet, aktiivien projektit ja toiminta voidaan nähdä prefiguraatiivisena representaationa, jonka tavoitteena on rakentaa viihtyisämpää ja turvallisempaa ympäristöä, parempaa yhteisöllisyyttä ja merkityksellisempää elämää asukkaiden omilla ehdoilla.

Lopuksi on syytä huomauttaa demokratian ja poliittisen edustamisen suhteesta. Edustaminen ei kytkeydy immanentisti demokratiaan, jonka kanssa sillä on hyvin erilainen historiallinen trajektio, vaikka molemmat liittyvätkin poliittisen yhteisön hallitsemisen problematiikkaan. Jos demokratialla tarkoitetaan yhteisön kaikkien jäsenten tasa-arvoista ('kaikkien äänet lasketaan') mahdollisuutta osallistua itsensä hallitsemiseen, joko välittömästi tai edustautumalla, on selvää, että asukasaktivismiin representaatiot, tai erilaisten liikkeiden representaatiot yleensä, eivät takaa päätöksenteon demokraattisuutta.

Toisaalta asukasaktivismi avoimuutta, horisontaalisuutta ja yhteistyötä korostavine arvoineen ja käytäntöineen tulee lähelle demokratian perusidealleja, ja sitä voidaan pitää jollakin tapaa protodemokraattisena politiikkana. Asukasaktivismi luo kuntalaisille nykyisiä kuntademokratian edustusmekanismeja paremmat ja välittömämmät mahdollisuudet vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja elämismaailmaansa.

VIITTEET

¹ Syksyn 2015 pakolaiskriisiä ei ehditty ottaa huomioon tämän artikkelin aineistonhankinnassa. Ilmiö on kuitenkin tärkeä paikallisen asukasaktivismin tutkimuksen näkökulmasta ja siihen tullaan jatkossa palaamaan.

² Termit kuvaavat tutkittavaa ilmiötä, kuntalaisia lähiympäristönsä vaikuttavina toimijoina, ja siten ne ovat tutkimuksen käsitteellisiä valintoja. Asukas-alkuinen termistö ei näin ollen edusta poissulkevaa luokittelua, vaan yksittäinen kansalainen voidaan tulkita niin kansalais- ja järjestöaktiiviksi, äänestäjäksi ja osallistujaksi kuin asukasaktiiviksikin, riippuen kulloisestakin tutkimusongelmasta ja tutkimuksen teoreettisesta viitekehyksestä.

³ Tutkimus on saanut rahoitusta Kunnallisanalangan kehittämässätiöltä ja Settlementtiiltä (oikeusministeriön valtionavustus). Tämä artikkeli perustuu tutkimuksesta ilmestyneeseen raporttiin "Kuntademokratia kaksilla raitilla" (Rättälä ja Rinne 2016) mutta laajentaa raportissa esitettyä teoreettista argumentaatiota.

⁴ Emme tässä artikkelissa tarkastele asukasaktiiveja osallistujina vaan vaikuttajina ja omaehtoisina toimijoina. Käsitteellinen valintamme perustuu tutkimusasetelmaan, jossa otettiin etäisyyttä poliittisen osallistumisen vakiintuneisiin, poliittisten instituutioiden toimintaan kytkeytyviin konnotaatioihin. Haastatteluissa ei kysytty, ovatko asukasaktiivit osallistuneet kuntapolitiikan prosesseihin, vaan tiedusteltiin, millaisessa kansalaistoiminnassa he ovat olleet mukana, ja millaisia kokemuksia heillä on vaikuttamisesta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten aktiivit kuvaavat ja merkityksellistävät omaa toimintaansa. Tästä näkökulmasta on mielenkiintoista havaita, että haastattelut eivät itse käytä osallistumis-termistöä kuvatessaan toimintaansa.

⁵ Käytämme monikkomuotoa aktivismit korostaaksemme kansalaisaktivismien monimuotoisuutta (ks. Kaupunkiaktivismin metropolin voimavarana -tutkimushanke 2015). Perinteisempi tulkinta aktivismista protestoivaa tyyliä hyödyntävänä poliittisena toimintana ei enää riitä. Tämän päivän aktivismit ovat teemoiltaan ja muodoiltaan monenkirjavia, ja ne hyödyntävät keinovalikoimassaan erilaisia toimintatapoja tilanteen ja tavoitteen mukaan, ajoittain myös julkisia protesteja ja mielenosoituksia.

⁶ Aktiivit itse eivät yleensä viittaa toimintaansa edustamisena, mutta tässä artikkelissa kehitellyn representaatio-teorian näkökulmasta sitä voidaan tulkita sellaisena.

⁷ Kiitämme Maija Faehnlea tämän idean kirkastamisesta.

⁸ Edustamiseen liittyvän merkityksenannon korostaminen voidaan ymmärtää myös tutkimusstrategisesti. Käsitteemme on, että poliittisesta edustamisesta voidaan saada uutta relevanttia tietoa kiinnittämällä huomiota edustajan ja edustettavien merkityksenantoihin ja seuraamalla niiden kehitystä jollakin aikavälillä tai johonkin tiettyyn prosessiin liittyen.

⁹ Media-aineiston lähteinä olivat Turun Sanomat, Kaleva, Savon Sanomat, Lapin Kansa, Aamulehti ja Ylen verkkouutiset. Tarkasteluajanjaksona oli vuosi 2014. Aineistoa kertyi kaikkiaan yli 200

artikkelia, joista temaattiseen analyysiin valikoitui satunnaisesti 50 artikkelia.

¹⁰ 1. Tampereen luonnonsuojeluyhdistys, 2. Myyrmäki-liike (Vantaa), 3. Hyvinvointia Huhtasuolle -hanke, Huhtasuon asukasyhdistys (Jyväskylä), 4. Kähärin alakoulun vanhempainyhdistys (Turku), 5. Tammelan Hattutempun kannattajayhdistys (Tampere), 6. Jukajoki-liike (Kontiolahti), 7. Hietasaaren-Toppilansaa- ren asukasyhdistys, Hietasaaren palstanviljelijät (Oulu), 8. Lapin kaivosfoorumi (Kemi), 9. Pro Hanhikivi -yhdistys (Pyhäjoki), 10. Kemijärven kansalaisraati, 11. Hyvä kasvaa Järvenpäässä -liike, 12. Roihuvuoren asukasyhdistys (Helsinki), 13. Pro Pyhärinta.

¹¹ Haastattelun aluksi kysyttiin joitakin taustatietoja haastateltavan asuinpaikasta ja sille annetuista merkityksistä sekä haastateltavan aiemmasta kansalaistoiminnasta. Teemakysymyksillä selvitettiin haastateltavan toiminnan tavoitteita, kokemuksia vaikutusmahdollisuuksista ja vaikuttamiskeinoista, näkemystä haastateltavan toiminnan edustavuudesta ja paikallisen kuntademokratian toimivuudesta, mielipidettä käynnissä olevista kuntarakenne- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksista sekä kokemuksia asukasaktiivismin vaikutuksista alueen turvallisuuteen.

¹² Haastattelut toteutettiin aikavälillä 19.2.2015–25.6.2015. Haastateltavia oli yhteensä 23. Aktiivien omasta toivomuksesta haastattelutilanteeseen osallistui useimmissa tapauksissa kaksi tai kolme aktiivia yhtä aikaa. Haastateltavista oli naisia 11 ja miehiä 12.

¹³ Haastateltavan ajatuksia toimintansa edustavuudesta tiedusteltiin seuraavilla kysymyksillä: a) Keitä ja mitä asioita sinä ajattelet teidän [= asukasliikkeen] edustavan toiminnassanne? b) Mitä edustaminen sinun mielestäsi tarkoittaa? c) Onko edustaminen tärkeää kansalaisen ja kuntalaisen vaikuttamistoiminnassa? d) Toimitko mieluummin yksin vai yhdessä toisten kanssa.

¹⁴ Luokka 1: Aktiivin omalle toiminnalleen antamat merkitykset. Luokka 2: Aktiivin suhde lähialueen asukkaisiin ja lähiyleisöön. Luokka 3: Aktiivin suhde paikalliseen hallintoon ja poliittiseen koneistoon.

¹⁵ Haastatteluihin viitataan anonyymeillä numeroilla (sitaattien yhteydessä ei mainita sosiodemografisia taustatietoja, koska tutkimuksessa ei etsitty niiden yhteyttä selitettävään ilmiöön). Jos sitaateissa viitataan useampaan henkilöön samassa haastattelussa, haastateltavat on erotettu toisistaan kapitaalikirjaimilla. Merkin- tä [--] viittaa lauseesta poistettuun sisältöön ja kolme pistettä puhujan vastauksessaan pitämään taukoon. Luettavuuden helpottamiseksi sitaatteihin on lisätty välimerkkejä. Haastattelut on litteroinut yht. yo. Saana Tarhanen.

¹⁶ Lisää kaupunkia Helsinkiin: <https://www.facebook.com/groups/184085073617/?fref=ts>. Lisää kaupunkia Tampereelle: <https://www.facebook.com/groups/399167496814768/?fref=ts>.

¹⁷ Kaupunkiaaktiivisi metropolin voimavarana. Helsingin yliopiston ja Suomen ympäristökeskuksen tutkimushanke: <https://kaupunkiaaktiivisi.wordpress.com/>

¹⁸ Tulevaisuuden kuntakuvat. 2015. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Saatavilla: file:///C:/Users/Tiina/Downloads/1702tulevaisuuden_kuntakuvat.pdf.

¹⁹ Tätä on kokeiltu esimerkiksi Rovaniemen aluelautakuntamallissa. Ks. Markku Juusola. 2014. Rovaniemen aluelautakunnat – ”Ei ole matalampaa kynnystä toteuttaa lähidemokratiaa”. Kunnallisanalyytiikka Kehittämässä-tiimin kotisivut: <http://www.kaks.fi/node/7300>. Ks. myös Palonen 2014.

LÄHTEET

HAASTATTELUT

Hietasaaren-Toppilan asukasyhdistys, Hietasaaren palstanviljelijät, Oulu 1.6.2015

Hyvinvointia Huhtasuolle, Huhtasuon asukasyhdistys, Jyväskylä 5.3.2015

Hyvä kasvaa Järvenpäässä -liike, Järvenpää 16.6.2015

Jukajoki-liike, Kontiolahti 8.4.2015

Kemijärven kansalaisraati (Setlementtiliiton Uusi paikallisuus -hanke), Kemijärvi 3.6.2015

Kähärin alakoulun vanhempainyhdistys, Turku 19.3.2015

Lapin kaivosfoorumi ry., Kemi 2.6.2015

Myyrmäki-liike, Vantaa 27.2.2015

Pro Hanhikivi -yhdistys, Pyhäjoki 2.6.2015

Pro Pyhärinta -yhdistys, Pyhärinta 25.6.2015

Roihuvuori-seura, Helsinki 16.6.2015

Tammelan Hattutempun kannatusyhdistys (Pro Hattutempu), Tampere 24.3.2015

Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys, Tampere 19.2.2015

KIRJALLISUUS

Ankersmit, Franklin. 2002. Representational democracy. An aesthetic approach to conflict and compromise. *Common Knowledge* 8, 24–46.

Bauman, Zygmunt. 2001a. *Liquid modernity*. Cambridge: Polity. Bauman, Zygmunt. 2001b. *The individualized society*. Cambridge: Polity.

Bengtsson, Åsa ja Christensen, Henrik, Serup. 2012. Medborgarnas förväntningar på politiskt beslutsfattande. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 255–274.

Borg, Sami (toim.). 2004. *Mahdollisuuksien maa. Kartoitusta ja puheenvuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta*. Oikeusministeriön julkaisu 10/2004.

Borg, Sami. 2005. *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002*. Oikeusministeriön julkaisu 3/2005.

Borg, Sami (toim.). 2012. *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Borg, Sami ja Paloheimo, Heikki (toim.). 2009. *Vaalit yleisdemokratiassa: eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press.

Beck, Ulrich. 1992. *Risk society: Towards a new modernity*. Lontoo: Sage.

Beck, Ulrich. 1997. *The reinvention of politics: rethinking modernity in the global social order*. Cambridge: Polity.

Boggs, Carl. 1977. Marxism, prefigurative communism, and the problem of workers' control. *Radical America* 11:6, 99–122.

Bäcklund, Pia. 2007. *Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Castells, Manuel. 2012. *Networks of outrage and hope. Social movements in the internet age*. Cambridge: Polity.

- Celis, Karen, Childs, Sarah, Kantola, Johanna ja Crook, Mona Lena. 2008. Rethinking women's substantive representation. *Representation* 44, 99–110.
- Decreus, Thomas. 2013. Beyond representation? A critique of the concept of the referent. *Representation* 49, 33–43.
- della Porta, Donatella (toim.). 2009. *Another Europe. Conceptions and practices of democracy in the European social forums*. Lontoo: Routledge.
- della Porta, Donatella. 2010. *Communication in movement: Social movements as agents of participatory democracy*. Paper prepared for presentation at the conference 'Networking democracy? New media innovations in participatory politics,' Babes-Bolyai University, Cluj, Romania.
- della Porta, Donatella. 2013. *Can democracy be save? Participation, deliberation and social movements*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Diani, Mario. 2015. *The cement of civil society: studying networks in localities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dobson, Andrew. 1996. Representative democracy and the environment. Teoksessa W. M. Lafferty ja J. Meadowcroft (toim.), *Democracy and the environment*. Cheltenham: Edward Elgar, 124–139.
- Dobson, Andrew ja Eckersley, Robyn (toim.). 2006. *Political theory and the ecological challenge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dryzek, John. 2000. *Deliberative democracy and beyond*. Oxford: Oxford University Press.
- Dryzek, John ja Niemeyer, Simon. 2008. Discursive representation. *American Political Science Review*, 102, 481–493.
- Eckersley, Robyn. 2000. Deliberative democracy, representation and risk: towards a democracy of the affected. Teoksessa Michael Saward (toim.), *Democratic innovation*. Lontoo: Routledge, 117–132.
- Fishkin, Jim ja Laslett, Paul (toim.). 2003. *Debating deliberative democracy*. Oxford: Blackwell.
- Fominaya, Cristina Flesher. 2010. Collective identity in social movements: Central concepts and debates. *Sociology Compass*, 4, 393–404.
- Gaber, Slavko ja Mojskerc, Natasha. 2014. E-Participation as a possible upgrading of representative democracy. *Teorija in Praksalet* let. 51, 1242–1262.
- Goodin, Robert. 2004. Representing diversity. *British Journal of Political Science* 34, 453–468.
- Grönlund, Kimmo, Setälä, Maija ja Herne, Kaisa. 2010. Deliberation and civic virtue: lessons from a citizen deliberation experiment. *European Political Science Review* 2:1, 95–117.
- Hall, Stuart. 1997. The work of representation. Teoksessa Stuart Hall (toim.), *Representation*. Lontoo: Sage ja The Open University, 13–74.
- Harju, Auli. 2015. Kokemuksellisuus yhteiskunnallisen toiminnan pontimena – Kansalaisaktivistien näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta. *Politiikka* 57:1, 33–43.
- Horelli, Liisa, Saad-Sulonen, Joanna, Wallin, Sirkku ja Botero, Andrea. 2015. When self-organization intersects with urban planning. Two cases from Helsinki. *Planning Practice & Research* 30:3, 286–302.
- Husserl, Edmund. 1977 [1936]. *Die Krisis der Europäischen Wissenschaft und die transzendente Phänomenologie*. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Juris, Jeffrey S. 2012. Reflections on #Occupy everywhere: Social media, public space, and emerging logic of aggregation. *American Ethnologist* 39, 259–279.
- Keane, John. 2002. *Whatever happened to democracy?* Lontoo: IPPR.
- Kestilä-Kekkonen, Elina. 2013. Puoluedemokratian haasteet Euroopassa: syrjäytävätkö uudet poliittisen osallistumisen muodot edustuksellisen demokratian? Teoksessa Tuomas Forsberg ja Tapio Raunio (toim.), *Politiikan muutos*. Tampere: Vastapaino, 41–75.
- Lattunen, Tuija. 2007. Esteettinen politiikka: Hallitsemisen taiteenkaltaisuudesta esteettisen tietoisuuden ja todellisuuden politiikkaan. Teoksessa Tapani Kaakkuriniemi ja Juri Mykkänen (toim.), *Politiikan representaatio. Juhlakirja Kyösti Pekoselle hänen 60-vuotispäivänään*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys, 275–301.
- Mansbridge, Jane. 2003. Rethinking representation. *American Political Science Review* 97, 515–528.
- McDonald, Kevin. 2002. From solidarity to fluidarity: Social movements beyond 'collective identity' – the case of globalization conflicts. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest* 1:2, 109–128.
- McDonald, Kevin. 2006. *Global movements: Action and culture*. Oxford: Blackwell Publishing.
- McCowan, Tristan. 2010. School democratisation in prefigurative form: two Brazilian experiences. *Education, Citizenship and Social Justice* 5:1, 21–41.
- Micheletti, Michele. 2003. *Political virtue and shopping: Individuals, consumerism, and collective action*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Mosca, Lorenzo. 2014. The five star movement: exception or vanguard in Europe? *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs* 49:1, 36–52.
- Niinikoski, Marja-Liisa ja Setälä, Maija. 2012. Deliberatiivisen demokratian keinoja testaamassa: foorumikokeilu osana kunnallista päätöksentekoa. *Hallinnon Tutkimus* 4/2012, 261–275.
- Näsström, Sofia. 2011. Where is the representative turn going? *European Journal of Political Theory* 10, 501–510.
- Paloheimo, Heikki. 2014. Demokraatiapolitiikan ulkoinen arviointi 2013. Oikeusministeriön julkaisu 4/2014/. Saatavilla: http://oikeusministerio.fi/sv/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1392274297427/Files/OMSO_4_2014_Demokratia_Paloheimo_58_s.pdf.
- Palonen, Emilia. 2014. Lähidemokratian tulevaisuus. Teoksessa Rauli Mickelsson (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. eKirja. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia ja Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, 308–350. Saatavilla: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tva/tutkimus/julkaisut/Documents/Poliittinen-vaikuttaminen-tulevaisuudessa.pdf>.
- Pekonen, Kyösti. 2015. Poliittinen edustaja edustettavien etujen asianajajana ja edustajan omaan harkintaan nojaavana päätöksentekijänä. *Politiikka* 57:3, 190–198.
- Pihlaja, Ritva ja Sandberg, Siv. 2012. *Alueellista demokratiaa – Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 27/2012. Helsinki.
- Pitkin, Hanna Fenichel. 1972 [1967]. *The concept of representation*. Berkeley: University of California Press.
- Pitkin, Hanna Fenichel. 2004. Representation and democracy: Uneasy alliance. *Scandinavian Political Studies*, 27, 335–342.
- Pohjantammi, Ismo. 2003. Edustus. Teoksessa Matti Hyvärinen ym. *Käsitteet liikkeessä*. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Jyväskylä: Vastapaino, 363–412.
- Rancière, Jacques. 2006. *The politics of aesthetics: the distribution of the sensible*. Translated with an introduction by Gabriel Rockhill [with an afterword by Slavoj Žižek]. Lontoo: Continuum.

- Rehfeld, Andrew. 2006. Towards a general theory of political representation. *The Journal of Politics*, 68, 1–21.
- Rinne, Jarmo. 2011. *Henkilökohtaistuva poliittisesti toimiminen: tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaistoimintaan*. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Tampere University Press.
- Runnalls, Terhi. 2014. *Global politics of local transformations: the transition movement and the politics of resistance*. Pro gradu -tutkimus, Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96095/GRADU-1411376971.pdf?sequence=1>.
- Ryynänen, Aimo. 2012. *Kunnallishallinnon kansainväliset vaikutteet*. Tampere: Tampere University Press.
- Rättilä, Tiina. 2012a. *In your face! Analysing public political performance as communication*. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Tampere University Press.
- Rättilä, Tiina. 2012b. Jotkut katsovat takaisin. Visuaalinen viestintä poliittisissa performansseissa. *Kansalaisyhteiskunta* 2, 102–127. Saatavilla: https://asiakas.kotisivukone.com/files/kyts.kotisivukone.com/KY-lehti/2012-2/ky_2_2012_art_rattila-1.pdf.
- Rättilä, Tiina. 2014. Poliitiikan valtausoperaatio. Occupy Wall Street -liike politiikan muutosvoimana. Teoksessa Rauli Mickelsson (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. eKirja. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia ja Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, 187–227. Saatavilla: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tva/tutkimus/julkaisut/Documents/Poliittinen-vaikuttaminen-tulevaisuudessa.pdf>.
- Rättilä, Tiina ja Rinne, Jarmo. 2016. Kuntademokratia kaksilla raiteilla. Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 96. Saatavilla: http://www.kaks.fi/sites/default/files/TutkJulk_96_net.pdf.
- Saward, Michael. 2008. The subject of representation. *Representation* 44, 93–97.
- Saward, Michael. 2010. *The representative claim*. Oxford: Oxford University Press.
- Saward, Michael (toim.). 2000. *Democratic innovation*. Lontoo: Routledge.
- Shepard, Benjamin. 2012. *Play, creativity, and social movements. If I can't dance, it's not my revolution*. New York, NY: Routledge.
- Setälä, Maija. 2003. *Demokratian arvo: teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Setälä, Maija. 2011. The role of deliberative mini-publics in democratic systems. Lessons from the experience of referendums. *Representation* 47:2, 201–213.
- Setälä, Maija. 2014. Mihin deliberatiivista demokratiaa tarvitaan tulevaisuudessa? Teoksessa Rauli Mickelsson (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. eKirja. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia & Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, 269–307. Saatavilla: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tva/tutkimus/julkaisut/Documents/Poliittinen-vaikuttaminen-tulevaisuudessa.pdf>.
- Smith, Graham. 2009. *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*. Cambridge, NY: Cambridge University Press.
- Strandberg, Kim ja Grönlund, Kimmo. 2012. Online deliberation and its outcome - evidence from the virtual polity experiment. *Journal of Information, Technology and Politics* 9:2, 167–184.
- Street, John. 2004. Celebrity politicians: popular culture and political representation. *British Journal of Politics and International Relations*, 6, 435–452.
- Squires, Judith. 2008. The constitutive representation of gender: extra-parliamentary re-presentations of gender relations. *Representation*, 44, 187–204.
- Tamminen, Sara. 2007. Aktivismi kaupunkitilan muokkaajana. Ajatuksia vallan käytännöistä. *Alue ja ympäristö* 36:2, 43–48.
- Tormey, Simon. 2015. *The end of representative politics*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Urbinati, Nadia. 2006. *Representative democracy: Principles and genealogy*. Chicago: Chicago University Press.
- Uusi ja vanha demokratia*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja 7/2013.
- Yates, Luke. 2015. Rethinking prefiguration: alternatives, micropolitics and goals in social movements. *Social Movement Studies* 14:1, 1–21.
- Young, Iris Marion. 2000. *Inclusion and democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Young, Iris Marion. 2001. Activist challenges to deliberative democracy. *Political Theory* 29, 670–690.
- Zahavi, Dan. 2009. Is the self a social construct? *Inquiry. An Interdisciplinary Journal of Philosophy* 52:6, 551–572.